

בית המדרש "תורת דוד"
ע"ש הגה"צ רבי דוד בר חן זצ"ל - רבה של שדרות,
והרבנית רות בר חן ע"ה

"תורת דוד"

השיעור השבועי

פרשת נצבים - וילך

תשפ"ד

(שנה ו', גליון מס' 359)

יומא דהילולא ה-י"ג, של סבי מו"ר הגה"צ

רבי דוד יוסף בן חנה בר חן זיע"א

שיעורי הרב אליהו בר חן

e0527191965@gmail.com | 052-719-1965

פרשת נצבים וילך התשפ"ד

"ויעשו כלם אגדה אחת"

מאמר זה, נכתב ונמסר, לרגל יומא דהילולא ה-י"ג, של סבי מו"ר המובהק הגה"צ רבי דוד יוסף בר חן¹ זיע"א².

אשר לשמו ולזכרו תאוות נפש, בהיותו טרוד ועסוק בכל כוחו (כפשוטו ממש!) בחוקי חורב.

וכל הדברים המבוארים בזה המאמר, היו אצלו בבחינת³, "נאה דורש, נאה מקיים".

ואציין בזה, יסוד נפלא ועצום ששמעתי מפי קודשו, ואשר היה מרגלא בפומיה תדיר:

בכל זמן ועת, כאשר היו מבקשים ממנו להתברך בעניין "חינוך הילדים", כך היתה ברכתו -

"יהי רצון, שעל ידי המעשים שלנו, חלילה וחס, לא נקלקל את ילדינו".

וכאשר נתבונן במאמר הלזה, נראה שדבריו קדושים וטהורים, ו-"יסודתם בהררי קודש"⁴, והינם בבחינת **"והזהרתה אתהם, את החקים ואת התורות, והודעת להם את הדרך ילכו בה, ואת המעשה אשר יעשו"**⁵.

¹ בן הרה"צ רבי מאיר אוחנונה זיע"א, והצדקנית מרת חנה ע"ה.

² נפטר לב"ע, ביום המר והנמהר, כ' לחודש אלול התשע"א.

³ חגיגה, יד' ע"ב.

יבמות, סג' ע"ב.

ירושלמי, חגיגה, פ"ב ה"א.

תוספתא, מסכת חגיגה, פ"ב ה"א.

תוספתא, מסכת יבמות, פ"ח ה"ז.

⁴ כלשונו הקדוש והטהור של רבינו בעל "אור החיים" הקדוש זיע"א, בפרשתן (דברים, כט' - יט').

יהי רצון מלפני העליון ית"ש, שתהיה נשמתו צרורה בצרור החיים, ושתתעלה נפשו מעלה מעלה, במעלות הקדושים והטהורים. ושיהיה מליץ יושר עבור כל בני משפחתו, תלמידיו, ושומעי לקחו, בכל יום ויום בכלל, וביום הדין הקרב ובא בפרט. אמן.

"נִפְשׁוּ בְטוֹב תְּלִין, וְזָרְעוּ יִרְשׁ אֶרֶץ"⁶.

א. "אֵלֶּה דְבָרֵי הַבְּרִית, אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה, לְכַרֵּת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב, מִלְּבַד הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת אִתָּם בְּחָרֵב", (פרשת "כי תבוא". דברים, כח' סט').

"וּשְׁמַרְתֶּם אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, לְמַעַן תִּשְׁכַּחֲלוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן", (פרשת "כי תבוא". דברים, כט' - ח').

"אִתָּם נִצְבִים הַיּוֹם בְּלִבְכֶם, לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם, רְאִשֵׁיכֶם שְׁבִטֵיכֶם, זִקְנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם, כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל. טַפְּכֶם נְשִׁיכֶם, וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ מִחֲנִידְךָ, מֵחֹטֵב עֵצִידְךָ עַד שֹׂאֵב מִימִידְךָ. לְעִבְרְךָ, בְּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֵיךָ וּבְאֵלֹתָיו, אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם", (פרשתן. דברים, כט' - יא').

"פֹּן יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוֹ מְשֻׁפָּחָה אוֹ שֶׁבֵט, אֲשֶׁר לָבְבוּ פְּנֵה הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, לְלַכֵּת לְעַבֵּד אֶת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם, פֹּן יֵשׁ בְּכֶם שֶׁרֵשׁ פְּרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה. וְהָיָה בְּשִׁמְעוּ אֶת דְּבָרֵי הָאֵלֶּה הַזֹּאת, וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבְבוֹ, לֵאמֹר, שְׁלוֹם יְהִי לִי, כִּי בְּשִׁרְרוֹת לְבִי אֵלֶּךְ, לְמַעַן סְפוֹת הַרְּוָה אֶת הַצְּמָאָה. לֹא יֵאָבֶה יְהוָה סִלַּח לוֹ, כִּי אִזּוֹ יַעֲשֶׂן אִף יְהוָה וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא, וְרִבְצָה בּוֹ כֹּל הָאֵלֶּה, הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה, וּמָחָה יְהוָה אֶת שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם. וְהִבְדִּילוּ יְהוָה לְרַעַה מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל, כָּל אֵלֹת הַבְּרִית, הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה", (פרשתן. דברים, כט' - יז' - כ').

"הִנְסַתְרֹת לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ, וְהִנְגַּלְתָּ לָנוּ וּלְבְנֵינוּ עַד עוֹלָם, לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת", (פרשתן. דברים, כט' - כח').

⁵ שמות, יח' - כ'.

⁶ תהילים, כה' - יג'.

ב. על מאמר הכתוב בפרשת "נח" ⁷, "וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ, וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה, כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דְּרָכָו עַל הָאָרֶץ", מצינו במסכת סנהדרין ⁸:

"מלמד, שהרביעו בהמה על חיה, וחיה על בהמה,

והכל על אדם, ואדם על הכל",

עוד מצינו, לדרשתם של רבותינו ז"ל ⁹:

"הפל קלקלו מעשיהן בדור המבול,

הפלב היה הולך אצל הזאב, והתרנגול היה מהלך אצל הטוס ...

אף הארץ זנתה -

היו זרעין לה חטין, והיא מפקא זונין ¹⁰."

ולכאורה, שהדבר צריך ביאור:

א. היאך קלקלו הבהמות, והלא בשונה מן האדם - הם אינם בעלי בחירה?

ב. היאך הארץ קלקלה, והלא היא דבר דומם?

והנה, מצינו במעשה עכן ¹¹:

"וַיִּמְעְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מֵעַל בְּחָרָם ¹², וַיִּקַּח עֶכָן בֶּן פְּרָמִי בֶן זַבְדִּי בֶן זָרַח לְמַטֵּה יְהוּדָה - מִן הַחָרָם, וַיַּחַר אֵף יְהוָה בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל ... וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל יְהוֹשֻׁעַ, קֹם לָךְ, לָמָּה זֶה אַתָּה נֹפֵל עַל פְּנֶיךָ. חָטָא יִשְׂרָאֵל, וְגַם עָבְרוּ אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתָם, וְגַם לָקְחוּ מִן הַחָרָם, וְגַם גָּנְבוּ, וְגַם כָּחְשׁוּ, וְגַם שָׁמוּ בְכַלִּיהֶם. וְלֹא יָכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לָקוּם לַפְּנֵי

⁷ בראשית, ו' - יב'.

⁸ קח' ע"א.

⁹ בראשית רבה, פרשה כח', ח'.

¹⁰ היינו:

גרעינים.

¹¹ יהושע, פרק ז'.

¹² הוא החרם שהחרימו ביריחו.

איביהם, עָרַף יָפְנוּ לִפְנֵי אִיבֵיהֶם כִּי הָיוּ לְחָרֵם, לֹא אוֹסִיף לְהִיּוֹת עִמָּכֶם, אִם לֹא תִשְׁמִידוּ הַחָרֵם מִקְרָבְכֶם. קָם קִדָּשׁ אֶת הָעָם, וְאָמַרְתָּ הִתְקַדְּשׁוּ לְמַחֵר, כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל - חָרֵם בְּקִרְבְּךָ יִשְׂרָאֵל, לֹא תוּכַל לָקוּם לִפְנֵי אִיבֵיךָ, עַד הִסִּירְכֶם הַחָרֵם מִקְרָבְכֶם".

ומבואר שם :

שכלל ישראל, נענשו בריחוק השגחת קודשא בריך הוא, אך ורק בגלל חטאו של עכן, בלבד.

ויש להבין, מפני מה, צריך להיות הקצף על כלל ישראל, בעוד שרק עכן חטא בכך?

ג. במסכת סנהדרין¹³, נחלקו רבותינו ז"ל, ביסוד דין "עֲרֵבוּת", מאימתי התחייבו בה :

דעת רבי יהודה -

שמשעת מתן תורה, התחייבו בני ישראל בעבירותיהם של שאר בני ישראל, אך רק עבור העבירות שנעשו ב"גלוי",

ברם, משעה שעברו את הירדן, הוסיפו להתחייב, אף על העבירות שנעשו ב"סתרי".

ודין זה, נלמד, מן הפסוק האמור בפרשתן¹⁴, "הִנְסַתְּרַת לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ, וְהִנְגַלְתָּ לָנוּ וּלְבָנֵינוּ, עַד עוֹלָם, לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת",

שמכיוון שבספר התורה, ישנן נקודות מעל המילים "לָנוּ וּלְבָנֵינוּ, עַד",

באו נקודות אלו, ללמד, שבשעה שעברו את הירדן, הוסיפו להתחייב, אף על העבירות שבסתר¹⁵.

מאידך, דעת רבי נחמיה -

¹³ מג' ע"ב.

¹⁴ דברים, כט' - כח'.

¹⁵ ועיין עוד בדברי רש"י, ובדברי התוספות, בהרחבה.

שכל זמן שלא עברו את הירדן, לא היו חייבים כלל ועיקר בעבירותיהם של שאר בני ישראל,

וכשעברו את הירדן, התחייבו, רק בעבירות שב"גלוי",

ובעבירות שב"סתרי", לא יתחייבו לעולם ¹⁶.

ד. על מאמר הכתוב בפרשתן ¹⁷, "פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט, אשר לבבו פנה היום מעם יהוה אלהינו, ללקת לעבד את אלהי הגוים ההם, פן יש בכם שרש פרה ראש ולענה", מצינו בדברי רבותינו זיע"א. כדלהלן:

א. כתב התנא הקדוש - יונתן בן עוזיאל זיע"א:

"דילמא אית בכון טעו דשריש, דלביה מהרהר עלוי בתר חיטאיה".

ב. וכעין זה, מצינו בתרגום אונקלוס:

"דילמא אית בכון, גבר מהרהר חטאין או זדון".

ג. כתב הגה"ק רבינו אברהם אבן עזרא זיע"א:

"כי הראש מזיק השלמים, והוא מהחוליים המדביקים".

ומבואר מדבריהם הקדושים:

כדעת רבי יהודה, שבברית זו, התחייבו עם ישראל, אף על עבירות שבסתרי, כעבירות התלויות בהרהור הדעת.

ה. ד' עניינים נשגבים, שומא עלינו לעיין בהם. וכדלהלן.

א. בעניין הברית של ה"ערבות" אשר נתבארה בפרשתן ¹⁸, מצינו לדבריו של רבינו יונה זיע"א - החסיד מגירונדי ¹⁹, בביאור דעתו של רבי יהודה - שנתחייבו עם ישראל אף על עבירות שבסתרי:

¹⁶ ובעניין זה, עיין עוד במסכת סוטה, לז' ע"ב.

¹⁷ דברים, כט' - יז'.

¹⁸ וכמו שנתבאר לעיל באות ג'.

¹⁹ סנהדרין, מג' ע"ב.

"לפי שאי אפשר, שלא יכירו שום פגם כשהוא עובר בסתר".

ולכאורה, שיש לעיין בדבריו הקדושים:

היאך יכול האדם להכיר בפניו של חברו, האם הוא חוטא או לאו,

והלא, הכרה בחכמת הפנים אינה דבר של מה בכך, אלא דבר המסור ליחידים

המתחסדים עם קונם?

ב. במסכת ראש השנה ²⁰, מצינו לדבריו של רבי אבהו:

"אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם -

מפני מה, אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום הכפורים?

אמר להם -

אפשר מלך יושב על כסא דין, וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל

אומרים שירה?!".

ומבואר בדבריו הקדושים:

שביום ראש השנה, הקדוש ברוך הוא, דן אף את המתים.

והדבר צריך ביאור:

דהנה, כאשר האדם נפטר מן העולם לאחר מאה ועשרים שנותיו, הוא בא לפני

הבורא ית"ש לדין,

וכפי שמצינו במסכת שבת ²¹, לדבריו של רבא -

"בשעה שמכניסין אדם לדין, אומרים לו: נשאת ונתת באמונה? קבעת עתים

לתורה? עסקת בפריה ורבייה? צפית לישועה? פלפלת בחכמה? הבנת דבר מתוך

דבר?"

ואם כן, לאחר שהוא סיים האדם את דינו בבית דין של מעלה, מפני מה, הוא

שוב נידון ביום ראש השנה, מידי שנה בשנה?

²⁰ ראש השנה, לב' ע"ב.

²¹ לא' ע"א.

ג. במסכת מועד קטן ²², מצינו את עניין "נידוי" המסור לחכמים, ובין היתר דין העובר על דברי חכמים שמנדים אותו.

ויש להבין, מה הוא תכלית עניין נידוי?

ד. ידועים ומפורסמים, דבריו של התנא הקדוש - עקביא בן מהלאל ²³ :
"הִסְתַּכַּל בְּשִׁלְשָׁה דְבָרִים, וְאִי אַתָּה בָּא לִיְדֵי עֲבָרָה.

דַּע מֵאַיִן בָּאתָ, וּלְאֵן אַתָּה הוֹלֵךְ, וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עֹתִיד לֵתֵן דִּין וְחֶשְׁבוֹן.
מֵאַיִן בָּאתָ? מִטְּפָה סְרוּחָה.

וּלְאֵן אַתָּה הוֹלֵךְ? לְמִקּוֹם עֵפֶר רָמָה וְתוֹלְעָה.

וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עֹתִיד לֵתֵן דִּין וְחֶשְׁבוֹן? לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא."
עוד מצינו, לדבריו של רבי אליעזר הקפר ²⁴ :

"וְעַל כְּרִחְךָ אַתָּה עֹתִיד לֵתֵן דִּין וְחֶשְׁבוֹן, לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא."

ויש להבין, מה הוא "דין" ומה הוא "חשבון"?

ו. בעניין הקלקול שהוביל למבול ²⁵, מצינו בספרים הקדושים "בית הלוי" ²⁶
ו"לב אליהו" ²⁷, שביארו בזה :

שכאשר האדם מרשיע את מעשיו, הוא לא מרשיע רק את עצמו,

²² פרק "אלו מגלחין", (יג' ע"ב).

²³ אבות, פ"ג מ"א.

²⁴ אבות, פ"ד מכ"ב.

²⁵ וכמו שנתבאר לעיל באות ב'.

²⁶ להגה"ק רבנו יוסף דב הלוי סאלאוויציק זיע"א.

בפרשת "נח".

²⁷ להגה"ק רבינו אליהו לאפיאן זיע"א.

בפרשת "נח".

אלא, שהוא מוציא מתוכו השפעה רעה, הנספגת בכל סביבתו,
עד כדי כך, שהשפעתו הרעה, גורמת קלקול אל כל שכניו,
ואף על בעלי החיים, והארץ עצמה.

ומשכך:

כאשר כלל בני האדם שבאותו הדור, הרשיעו את מעשיהם, ברשעות ושחיתות
מאין כמותה,
ממילא, העולם כולו, התקלקל והזדהם, אף בקלקולם של בעלי החיים ובקלקולה
של האדמה.

ואם כן, אין בכך כל פלא שהגיע העולם לתכלית קלקול שכזה.

עוד כתב הגה"ק בעל "בית הלוי" זיע"א²⁸:

"דכמו דהאדם פועל בעצמו על ידי מעשיו, ועושה בעצמו טבע שני להשתוקק לזה
שעשה מכבר,

כן פועל במעשיו בכל העולם כולו,

ואם עושה עבירה, מגביר כוח של אותו העבירה, והתשוקה לזו העבירה בכל
העולם.

ולא מבעיא, אם עושה בפרהסיא, הא ודאי דפועל גם בשארי אנשים שלומדים
ממעשיו.

אלא, אפילו עושה בצינעא בינו לבין עצמו,

מכל מקום, על ידי המשכו אחרי התאוה, מגביר כוחה של זו התאוה, עד
שמשריש זה בטבעו של העולם, להיות טבעם נמשך לזה יותר ממה שהיה
מקודם.

ולא לבד באדם, אלא גם בכל הברואים השפלים פועל כן,

כי כן יסד מלכו של עולם -

²⁸ שו"ת "בית הלוי", (חלק דרושים, דרוש טו').

שכל השפלים, יהיה טבעם נמשך אחרי מעשה האדם! ...

וזהו גם כן ביאור מה דאיתא גבי דור המבול ... העניין כמו שכתבנו, דדור המבול הגבירו כל כך התאוה להזדקק לשאינו מינס, עד שנעשה כן בטבע, ושוב התחדשה טבע זו גם לבהמה חיה ועוף גם כן ...

ובזה, נוכל לפרש אומרם ²⁹, 'וְעַל כָּרְחֶךְ אֲתָה עֲתִיד לָתֵן דִּין וְחֶשְׁבוֹן' ³⁰ -

דהם שני בחינות, דדין הוא על מעשים שעשה בעצמו, וחשבון הוא מה שמחשבין עמו כמה יש לו במעשה חבירו".

והנה, בעניין מעשה עכן ³¹, כתב אדמו"ר הגה"ק רבינו אליהו אליעזר דסלר זיע"א : ³²

"והעניין הוא, שעל ידי מעשה עכן, נתגלה חיסרון דק מן הדק, במדרגת דבקותם של כלל ישראל, בהשם יתברך שמו,

והעיד הכתוב, שאילו היתה מעילה בחרם אצלם - בריחוק ובביזוי ובתיעוב היותר אפשרי, כראוי להם לפי מדרגתם בדביקות,

לא היה אפשר, שימצא אפילו אחד שיעיז לגנוב,

וחיסרון דק כזה, שכמעט אי אפשר לנו להבחינו, מתבטא בלשון התורה כחטא גס -

'לְקַחְוּ, גְּנֵבוּ, פְּחֹשׁוּ'."

והנה, כל דבריהם הללו, מתקיימים ומתהווים, לאחר קבלת ה"עֲרֵבוֹת" ³³ :

שכן, בהיות הציבור ככלל, וכחטיבה אחת,

²⁹ אבות, פ"ד מכ"ב.

³⁰ ובזה, תתיישב קושיא ד' שבאות ה'.

³¹ וכמו שנתבאר לעיל באות ב'.

³² בספרו הקדוש "מכתב מאליהו", (חלק א', עמוד 162).

³³ וכמו שנתבאר לעיל באות ג'.

אזי, מעשיו של האדם גורמים קלקול, ופגם דק מן הדק בדביקותם בהבורא ית"ש, לכלל,

ואף לחיות ולבהמות, ולארץ עצמה.

ז. ומעתה, יתבאר ויתברר לנו. כדלהלן:

א. מה שכתב הגה"ק רבינו אברהם אבן עזרא זיע"א³⁴, "כי הראש מזיק השלמים, והוא מהחוליים המדביקים",

היינו, שכאשר האדם "חולה בראשו", במחשבות ובהרהורי איסור,

אזי, הוא מְשַׁרְה בעולם רעה חולה, המדבקת ומזהמת אף את מחשבות סובביו.

ב. מה שכתב רבינו יונה זיע"א - החסיד מגירונדי³⁵, בדעת רבי יהודה³⁶, "לפי שאי אפשר, שלא יכירו שום פגם כשהוא עובר בסתר"³⁷:

אין הם דברי נביאות, אלא דברי מציאות,

שכן, כאשר האדם עובר על רצון הבורא ית"ש, ומרגיש בעצמו "קרירות" לדברי תורה וקדושה,

אות הוא הדבר, שמחשבות טומאה וזוהמא של האחר, יצרו בעולם "קרירות", אשר בסופו של דבר לא פסחה ממנו.

ג. והן הם, דבריו של אונקלוס ושל התנא הקדוש - יונתן בן עוזיאל³⁸, בעניין ההרהור, שהזהיר משה רע"ה את עם ישראל:

שכן, אותו ההרהור הרע, אינו שייך לאדם המהרהר בלבד,

אלא, שבכוחו להשפיע אף לשאר חבריו, חלילה וחס.

³⁴ וכמו שנתבאר לעיל באות ד'.

³⁵ סנהדרין, מג' ע"ב.

³⁶ וכמו שנתבאר לעיל באות ג'.

³⁷ וכמו שנתבאר לעיל באות ה'.

³⁸ וכמו שנתבאר לעיל באות ד'.

ד. הוא אשר ביארו לנו רבותינו ז"ל³⁹, שביום ראש השנה, הקדוש ברוך הוא, דן אף את המתים⁴⁰ :

שכן, לאחר שהרשיע האדם את מעשיו, וגרם קלקול לזולתו, הוא אינו יכול להסתלק מן העולם, ולפטור את עצמו, בו בזמן, שמעשיו הרעים ממשיכים להתקיים ולגרום להרס ולחורבן, חלילה וחס.

ה. ומחמת שכל הדינים הללו מתקיימים בנו, בהיותנו "עַרְבִים" זה לזה, לפיכך, העובר על דברי חכמים מנדים אותו^{41 42} :

שכן, נידוי זה, כמוהו כהוצאת האדם מתוך הכלל, בעבור שלא ישפיעו מעשיו על הכלל, ויקלקלוהו, חלילה וחס.

ח. ידועה ומפורסמת לכל, סוגיית "תנורו של עכנאי"⁴³, ובביאור הסוגיא כתב רבינו ניסים גאון זיע"א⁴⁴ :

"ולפי שהוא קשה, ומשתבשין בפירושה, ישר בעיני לפרש תורף דבריה בקיצור, כפי שלמדתי מדברי אדוננו האיי גאון ז"ל.

החלוקה היתה בין רבי אליעזר והחכמים חבריו -

בתנור שנעשה חוליות של טיט מתחילתו, ואחר כך, הניחו אותו החוליות אחת על גבי חברתה, עד שנגמר התנור ועמד על מתכונתו,

וכשהיו מרכיבין החוליות אחת על גבי חברתה, היו נותנין חול בינתיים.

³⁹ ראש השנה, לב' ע"ב.

⁴⁰ וכמו שנתבאר לעיל באות ה'.

⁴¹ מועד קטן, פרק "אלו מגלחין", (יג' ע"ב).

⁴² וכמו שנתבאר לעיל באות ה'.

⁴³ בבא מציעא, נט' ע"ב.

⁴⁴ ברכות, יט' ע"א.

סבר רבי אליעזר - כי זה התנור, הואיל והחול נתון בין כל חוליא וחוליא, וכשמבקש אדם לפורקו ולהחזירו חוליות כמו שהיה מתחלה, יכול הוא, לפי כי חוליות שלו לא נדבקו זו בזו, ולא נצמדו זו לזו, ולפיכך, יהא דינו עכשיו בשעה שהוא מוקם, כדין שהיה לחוליות שלו קודם הקמתו -

ואם נפל באווירו של זה התנור שרץ, אינו מטמא, ולא יהא דינו, כדין התנור שחוליותיו מצומדין ומדובקין זו בזו, שאמר בו הכתוב ⁴⁵, 'תנור וְכִירִים יִתְצֵן'.

והחכמים החולקים עליו - לא היה אצלם הפרש, בין נתן חול בין החוליות שלו, בין לא נתן,

אלא, בין כך ובין כך, טמא הוא אצלם, כדין שאר כלי חרש שמיטמאין מאווירן".
ובביאור הסוגיא ומעשיה, מצינו בגמרא ⁴⁶ :

"נתן התם, חתכו חוליות, ונתן חול בין חוליא לחוליא,

רבי אליעזר - מטהר, וחכמים - מטמאין.

וזה הוא תנור של עכנאי.

מאי עכנאי?

אמר רב יהודה אמר שמואל, שהקיפו דברים כעכנא זו, וטמאוהו.

תנא, באותו היום, השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם, ולא קיבלו הימנו.

אמר להם, אם הלכה כמותי, חרוב זה יוכיח -

נעקר חרוב ממקומו מאה אמה,

ואמרי לה, ארבע מאות אמה.

אמרו לו, אין מביאין ראיה מן החרוב.

⁴⁵ ויקרא, יא' - לה'.

⁴⁶ בבא מציעא, נט' ע"ב.

חזר ואמר להם, אם הלכה כמותי, אמת המים יוכיחו -

חזרו אמת המים לאחוריהם.

אמרו לו, אין מביאין ראיה מאמת המים.

חזר ואמר להם, אם הלכה כמותי, כותלי בית המדרש יוכיחו -

הטו כותלי בית המדרש ליפול.

גער בהם רבי יהושע, אמר להם, אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה,

אתם מה טיבכם?

לא נפלו, מפני כבודו של רבי יהושע,

ולא זקפו, מפני כבודו של רבי אליעזר, ועדיין מטין ועומדין.

חזר ואמר להם, אם הלכה כמותי, מן השמים יוכיחו -

יצאתה בת קול, ואמרה, מה לכם אצל רבי אליעזר, שהלכה כמותו בכל מקום.

עמד רבי יהושע על רגליו, ואמר ⁴⁷, 'לא בְּשָׁמַיִם הָיָא' ...

כבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבת קול -

שכבר כתבת בהר סיני בתורה ⁴⁸, 'אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטֹּת'.

אשכחיה רבי נתן לאליהו,

אמר ליה, מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא?

אמר ליה, קא חייך, ואמר, נצחוני בני נצחוני בניי."

והנה, בתכלית מחלוקתם, ובתכלית הפועל היוצא ממנה, כתב רבינו הרי"ח הטוב

זיע"א ⁴⁹ :

"ידע, כי בוודאי הגמור, כל האותות אשר עשו מן השמים לעזור את רבי אליעזר,

וגם יציאת בת קול לעזרתו,

⁴⁷ דברים, ל' - יב'.

⁴⁸ שמות, כג' - ב'.

⁴⁹ בספרו הקדוש "בן יהוידע".

הכל היה בהשגחה מאת השם יתברך, לתיקון העולם מכאן ולהבא, לעשות בזה יסוד חזק ואמיץ ונכון וקיים לדברי תורה, שלא יבוא שום חכם וזקן, אפילו אם הוא גדול בחכמה, ויחיד בדורו, להורות מה שליבו גוזר היפך רבים - ובזה תרבה המחלוקת, ותהיה התורה כעשרה תורות. והיה גלוי וידוע לפני הקדוש ברוך הוא, שהחכמים ההם תקיפים ואמיתיים, ואף על פי שיראו אות ומופת, וגם ישמעו דברי בת קול מכרזת לסייע דברי היחיד, הם לא ירצו לבטל מה שכתוב בתורה⁵⁰, 'אַחֲרַי רַבִּים לְהִטּוֹת', **לבלתי יסְתְּרוּ דבר אחד מן התורה.**

ולכן, גזר הקדוש ברוך הוא לעשות כל האותות הנסיים האלה, וגם יציאת בת קול,

ובכל זה לא ישגחו החכמים לבטל דבר אחד מן התורה, **דאז בזה נעשה יסוד גדול מיוסד לדורות הבאים, שלא יוכל אחד לבטל אות אחת מן התורה,**

כי בשומעם שכל האותות האלה וגם הכרזת בת קול לא הועילו, **מי יוכל לפתוח פיו לבטל אות אחת מן התורה?**

ומי יוכל להראות אותות ומופתים כאלה לפני אנשי דורו, כדי לקיים דבריו לבטל אות אחת מן התורה?

ובוודאי, פרסום גדול ונורא הנעשה בדבר זה, יהיה זכרונו קיים עד סוף כל הדורות.

ועתה בין תבין, כי אף על פי שנעשה אחר כך צער גדול לרבי אליעזר בעניין זה, הנה, זכות הוא לו,

מאחר דעניין זה, נעשה יסוד חזק ואמיץ לקיום דברי תורה ולבטל המחלוקות, ועל רבי אליעזר נאמר בעניין זה⁵¹, 'מגלגלין זכות על ידי זכאי'."

⁵⁰ שמות, כג' - ב'.

⁵¹ שבת, לב' ע"א.

בבא בתרא, קיט' ע"ב.

ובנותן עניין, העירני בזה מו"ר הגה"צ רבי שלמה פרשה שליט"א, לעיין בדברי רבינו המהר"ל זיע"א מפראג ⁵² :

שפירש לדברי הקדוש ברוך הוא, "נצחוני בני, נצחוני בני" ⁵³, מלשון "נצחיות", והיינו :

שאמר הקדוש ברוך הוא באותה השעה, על ידי שלא נתפתו חכמי ישראל לכל אותם הניסים, נעשתה תורה "נצחית" כנתינתה מסיני, אשר אין איש שיוכל לשנותה.

וכלשונו הקדוש והטהור של רבינו זיע"א :

"אבל הדבר שהוא קיים - עומד בלי שינוי, הוא הכלל שאין לו השתנות,

ולפיכך, בסיני שניתנה תורה נצחית קיימת בלא שינוי, נתן לישראל אחר רבים להטות.

ובזאת המעלה העליונה רצו, ולא במדרגת בת קול.

אמנם, אם זר בעיניהם מה שאמר שהקדוש ברוך הוא חייד ואמר נצחוני בני,

דבר זה יתבאר, כי זהו השמחה היתירה שיש לפני הקדוש ברוך הוא, כאשר בנים שלו יש בהם מן השלימות,

עד שהוא יתברך עושה רצונם".

והמעין בדברי רבינו ניסים גאון זיע"א ⁵⁴, יראה, שהקדים לדברי רבותינו זיע"א, וזה לשון קודשו :

"וזה שאמרו ⁵⁵, 'יצאת בת קול ואמרה, מה לכם אצל רבי אליעזר, שהלכה כמותו בכל מקום', ראיתי בו ב' תשובות -

סנהדרין, ח' ע"א.

⁵² בספרו הקדוש "באר הגולה", (הבאר הרביעי).

⁵³ וכפי שאמר אליהו הנביא זכור לטוב לרבי נתן.

⁵⁴ ברכות, יט' ע"ב.

האחת, כי בת קול לא אמרה שהלכה כמותו בדבר זה, אלא בכל מקום שתם הוא שאמרה,

ואפשר לומר, כי בכל מקום זולתי זה המקום היתה כוונתה, או מה שדומה לו, שטעמו שאין הלכה כרבי אליעזר בזה הדבר, ויהיו דברי בת קול נכוחים וקיימים.

והשנית, שלא היתה הכוונה, אלא לנסות את החכמים, אם יניחו הקבלה שבידם והגמרא שבפיהם בשביל בת קול, ואם לאו!

ודומה למה שכתב ⁵⁶, 'כִּי מִנְסָה ה' אֶלְהֵיכֶם אֶתְכֶם'.

והנה, נודע עם כל זאת, בירור קבלתם,

וזה שאמר רבי יהושע - ילא בְּשָׁמַיִם הִיא ⁵⁷,

כלומר, כי תורת ה' תמימה, וכבר נִתְּנָה לנו בסיני, והודיענו כי אינו מחליף ממנה דיבור אחד,

ואין בתורתנו חסרון ולא ספק, כדי שנצטרך אל רְאִיָּה מן השמים."

ובאמת, שיסוד זה, כבר הוקדם לכל, בדברי רבותינו ז"ל בתלמוד ירושלמי ⁵⁸ :

"כל הדין שבחא, ולית הלכה כרבי אליעזר ⁵⁹ ?

אמר רבי חנינה, משניתנה, לא ניתנה אלא 'אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטָּת' ^{60 61}."

⁵⁵ בבא מציעא, נט' ע"ב.

⁵⁶ דברים, יג' - ד'.

⁵⁷ דברים, ל' - יב'.

⁵⁸ מועד קטן, פ"ג ה"א.

⁵⁹ היינו:

לאחר כל הניסים אשר נעשו להוכיח את צדקתו של רבי אליעזר, ועדיין לא פסקו החכמים כמותו?

⁶⁰ שמות, כג' - ב'.

⁶¹ היינו:

ט. והנה, בגודל מעלתו וצדקותו של רבי אליעזר בן הורקנוס, מצינו כדלהלן:

א. במסכת אבות ⁶², העיד עליו רבן יוחנן בן זכאי - רבו:

"בֹּרַחַסְיָא, שְׂאִינוּ מְאֹבְדֵי טְפָה".

עוד אמר שם רבן יוחנן בן זכאי:

"אִם יִהְיוּ כָּל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּכַף מֵאֲזֵנִים, וְאֶלְיָעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס בְּכַף שְׁנֵיהֶם, מְכָרִיעַ אֶת כָּלָם".

ב. במסכת סנהדרין ⁶³, העיד רבי אליעזר בן הורקנוס על עצמו:

"נִטַּל שְׁתֵּי זְרוּעוֹתַי, וְהִנִּיחַן עַל לִבִּי,

אִמַּר, אוֹי לְכֶם שְׁתֵּי זְרוּעוֹתַי, שֶׁהֵן כְּשֵׁתֵי סַפְרֵי תוֹרָה שֶׁנִּגְלַלְתִּין.

הֲרֵבָה תוֹרָה לִמְדַתִּי, וְהֲרֵבָה תוֹרָה לִימְדַתִּי.

הֲרֵבָה תוֹרָה לִמְדַתִּי - וְלֹא חֲסַרְתִּי מֵרַבּוּתִי אֲפִילוּ כְּכֹלֵב הַמַּלְקָק מִן הַיָּם,

הֲרֵבָה תוֹרָה לִימְדַתִּי - וְלֹא חֲסַרְוִנִי תַלְמִידֵי אֵלָא כַּמְכַחֵל בְּשׂוֹפְרָת.

וְלֹא עוֹד, אֵלָא, שְׁאֵנִי שׁוֹנֵה שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת הַלְכוֹת בְּבִהְרַת עֵזָה, וְלֹא הִיָּה אָדָם שְׁשׂוֹאֲלָנִי בִּהְיוֹן דְּבַר מֵעוֹלָם.

וְלֹא עוֹד, אֵלָא, שְׁאֵנִי שׁוֹנֵה שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת הַלְכוֹת, וְאִמַּרְתִּי לָהּ שְׁלוֹשֶׁת אֲלָפִים הַלְכוֹת, בְּנִטְיַעַת קְשׂוֹאִין, וְלֹא הִיָּה אָדָם שׁוֹאֲלָנִי בִּהְיוֹן דְּבַר מֵעוֹלָם, חוּץ מֵעֲקִיבָא בֶן יוֹסֵף".

ג. בתלמוד ירושלמי ⁶⁴, מצינו:

שְׁהִיָּה רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס, רַבּוּ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא בְּמִשְׁךְ יִג' שְׁנִים.

ד. במסכת סנהדרין ⁶⁵, מצינו:

כֹּאשֶׁר נִיתְנָה הַתּוֹרָה בְּסִינִי, נֹאמְרָה הִלְכָה, שֶׁרַק כֹּאשֶׁר יִסְכִּימוּ כָּל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבְּרֵי, תִּפְסַק הַהִלְכָה.
כך.

⁶² פ"ב מ"ח.

⁶³ סו' ע"א.

⁶⁴ פסחים, פ"ו ה"ג.

שהיה רבי אליעזר בן הורקנוס אחד מארבעה חכמי הסנהדרין ביבנה, שהיו בקיאים בשבעים לשון.

ה. במסכת סוטה⁶⁶, מצינו:

"משמת רבי אליעזר, נגזו ספר תורה".

ו. בשעת פטירתו של רבי אליעזר בן הורקנוס, קרא עליו תלמידו - רבי עקיבא⁶⁷:

"אבי אבי רכב ישראל ופרשיו,

הרבה מעות יש לי, ואין לי שולחני להרצותן".

והנה, עוד ישכיל המתבונן על דבר אמת, את עניין שורש נשמתו של רבי אליעזר בן הורקנוס. וכפי שיתבאר להלן.

ב"זוהר חדש"⁶⁸, מצינו:

"ועל דיהב עיטא למרמי לבירא, איתפס איהו בבירא, ואשתזיב.

נדא איהו רבי אליעזר הגדול, פד תפשוהו למינות, ויהבוהו בבירא, ואשתזיבת נשמתיה דראובן"⁶⁹.

ובביאור הדברים, נעתיק בזאת, את לשונו הקדוש והטהור של הגה"ק בעל "בני יששכר" זיע"א⁷⁰:

⁶⁵ יז' ע"ב.

⁶⁶ מט' ע"ב.

⁶⁷ סנהדרין, סח' ע"א.

⁶⁸ "מדרש הנעלם", (מדרש איכה, מאמר ב' - עשרה הרוגי מלכות).

⁶⁹ ותרגום דבריו הקדושים:

ועל שנתן {-ראובן-} העצה לזרקו לבאר, הוא נתפס בבאר, ונצל.

זוהו רבי אליעזר הגדול, כשתפשוהו למינות, ונתנוהו בבאר, ונצלה נשמתו של ראובן.

⁷⁰ מאמרי חודש תשרי, מאמר יב'.

"רבי אחא בשם רבי יוסי בר חנינא, בשעה שעלה משה למרום, שמע קולו של הקדוש ברוך הוא שיושב ועוסק בפרשת פרה, ואומר, אליעזר בני אומר, פרה בת שתיים וכו'.

אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, עליונים ותחתונים שלך, ואתה יושב ואומר הלכה משמו של בשר ודם?

אמר לו הקדוש ברוך הוא, עתיד צדיק אחד לעמוד בעולמי, ועתיד לפתוח בפרשת פרה תחילה, רבי אליעזר אומר פרה בת שתיים וכו'.

אמר לפניו, רבוננו של עולם, יהי רצון, שיצא זה מחלציי.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, חייך, שיצא זה מחלצידך,

הדא הוא דכתיב ⁷¹, וְשֵׁם הַאֶחָד אֶלְיָעֶזֶר - שם אותו המיוחד אליעזר. עד כאן לשון הפסיקתא רבתי ⁷².

הנה, כל דרשת הפסיקתא, הוא לתרץ למה אמר הכתוב 'וְשֵׁם הַאֶחָד אֶלְיָעֶזֶר', הווה ליה למימר 'ושם השניי וכו'.

אבל קשה הדבר מאד להבין, דהנה לו יהיה שהיה הדבר בקבלה אצלם שכך היה המעשה, וזה הוא הרמז בתורה,

אף על פי כן, יש לתמוה הפלא ופלא, מהו החשק הנמרץ שחשק משה שיצא זה מחלציו - על אומרו פרה בת שתיים וכו' ...

ונראה לי -

דהנה, סתם רבי אליעזר, הוא רבי אליעזר הגדול - רבי אליעזר בן הורקנוס,

וידוע, דבעבור זה נקרא רבי אליעזר הגדול, על שהיה גלגול ראובן בכור ישראל.

⁷¹ שמות, יח' - ד'

⁷² פרק יד'.

וכן הוא בדברי המדרש - במדבר רבה, פרשה יט', ז'.

על כן, הוא ניצול מן גזירת עשרה הרוגי מלכות⁷³, רק נתפס והשליכוהו אל הבור וניצול אחר כך⁷⁴, כמו שפסק על יוסף - 'השליכו אתו אל הבור ... למען הציל אתו' וכו'⁷⁵.

ושארי השבטים שמכרוהו, נתגלגלו בעשרה הרוגי מלכות, וקבלו עונשן על שגרמו ליוסף אבידת עשרה טיפין דאזדריקו למגנא⁷⁶,

על כן, כאשר סיפר רבן יוחנן בן זכאי - רבו של רבי אליעזר שְׁבָחוּ, הנה שיבחו 'בור סיד שאינו מאבד טיפה'⁷⁷ ...

והנה, להיות רבי אליעזר גלגול ראובן - שפתח בתשובה תחילה, כמו שאמרו חז"ל
- 78

אמר הקדוש ברוך הוא לראובן, אתה פתחת בתשובה תחילה,

חייד, שבן בנד עומד ופותח בתשובה תחילה,

ומנו?

הושע וכו' ...

לו יאתה לפסוק הדין וההלכה של זמני וְעִתּוֹתַי הַתְּשׁוּבָה ...

והנה, ג' זמנים להפסקות הדין בבית דין של מעלה -

היינו, בראש השנה יכתבון, וביום צום כפור יחתמון, ובהושענא רבה גמר

החתימה מסירת הפתקין, כמו שכתב בזוהר⁷⁹, אם כן, הוא כעין בית דין של

מטה, אשר נעשה עניינם בכתיבה וחתימה ומסירה ...

⁷³ שהיו גלגולי שבטים שמכרו את יוסף.

⁷⁴ עבודה זרה, טז' ע"ב.

⁷⁵ בראשית, לז' - כב'.

⁷⁶ "תיקוני זוהר", (דף קי' ע"א).

⁷⁷ אבות, פ"ב מ"ח.

⁷⁸ בראשית רבה, פרשה ד', יט'.

⁷⁹ חלק ג', דף לא' ע"ב.

והנה, לפי זה תתבונן -

**כשעלה משה למרום, שמע קולו של הקדוש ברוך הוא, שאמר בשם רבי אליעזר
80, 'פרה בת שתיים',**

הנה, רמז בדברים -

המתקת הדינים להתהוות מן פי"ר פר"ה, הנה הוא רק בת שתיים, היינו ב' פעמים,
בזמן הכתיבה בראש השנה, ובחתימה ביום הכפורים,
ואחר כך, אם יביא כל אילי נביות וכו', אין מוחלין לו 81,

**והשם יתברך, השמיע זה למשה סוד הדעת, כדי שהוא יוסיף עוד זמן אחד
מדעתו ...**

**אזי, ביקש משה שהוא סוד הדעת, שיצא רבי אליעזר בעל המאמר הזה מחלציו,
ויהיה בו בחינת הדעת, ויתארך עוד זמן אחד לתשובה ולהמתקת הדינים נגד
בחינת הדעת,**

ונתרצה לזה השם יתברך,

**כי לבעבור זה השמיע זה השם יתברך למשה ... הדא הוא דכתיב 'וְשֵׁם הָאֱחָד
אֱלִיעֶזֶר',**

**וְאָרְכָה נִיתֵן לְשָׁבִים, להמתיק מעליהם הדינים עד יום הושענא רבה במסירת
הפתקין.**

ומעתה, תתבונן מה דאיפליגו בגיטין 82, אי עדי חתימה כרתי, אי עדי מסירה
כרתי,

ואיפסק להלכה, 'עדי מסירה כרתי' -

**כן להלכה גם כן בגובהי מרומים, כמו שאנחנו פוסקין ההלכה בבית דין של מטה,
כן פוסקים גם כן בבית דין של מעלה ...**

80 גלגול ראובן, הבעל תשובה תחילה.

81 ראש השנה, יז' ע"ב.

82 כג' ע"א.

ותבין לפי זה, החולקים במשנתנו בזאת ההלכה, הלא המה רבי מאיר - סבירא ליה עדי חתימה כרתי, ורבי אליעזר - סבירא ליה עדי מסירה כרתי ... הוא הוא רבי אליעזר (הגדול), דאמר 'פרה בת שתיים' כנ"ל, וביקש משה רחמים שיצא מחלציו, והסכים הקדוש ברוך הוא על ידו, על כן, פסק עדי מסירה כרתי, והלכתא כוותיה".

והנה, כתב הגה"ק רבינו אליהו הכהן האיתמרי זיע"א⁸³, משם רבינו האר"י זיע"א:

שהיה רבי אליעזר בן הורקנוס, ניצוץ מנשמת משה רע"ה.

ודבריו הקדושים, יובנו ביותר, על פי מה שכתב הגה"ק רבינו מנחם עזריה זיע"א מפאנו⁸⁴, בביאור דברי המדרש שהביא בעל ה"בני יששכר"⁸⁵:

" וְיִשָּׁם הָאֶחָד אֶלְיָעֶזֶר כִּי אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיִּצְלַנִּי מִחֶרֶב פְּרָעָה, אמרו רבותינו ז"ל⁸⁶, שם האחד - המיוחד שהיה לאליעזר,

כשעלה משה לרקיע, וקודשא בריך הוא אמר הלכה משמיה דרבי אליעזר כו', ואמר הקדוש ברוך הוא, עתיד צדיק אחד לעמוד בעולמי, והתפלל משה, יהי רצון שיהיה מחלצי.

ומשמע, שרבי אליעזר נקרא אחד,

והתפלל משה על רבי אליעזר, כשיתפס, יהיה ניצול, כמו שניצול הוא באותו זמן, וזהו 'שם האחד אליעזר', כי כמו שהיה אלהי אבי בעזרי כו', כך יהיה בעזרו".

⁸³ בספרו הקדוש "מדרש תלפיות", (ענף גלגול, אות א').

⁸⁴ בספרו הקדוש "גלגולי נשמות", (אות א', סעיף יג' - אליעזר).

⁸⁵ פסיקתא רבתי, פרק יד'.

וכן הוא בדברי המדרש - במדבר רבה, פרשה יט', ז'.

⁸⁶ פסיקתא רבתי, פרק יד'.

וכן הוא בדברי המדרש - במדבר רבה, פרשה יט', ז'.

ל. זאת תורת העול"ה :

א. רבי אליעזר בן הורקנוס, חידש יסוד גדול בהלכות תשובה, והוא, שעד זמן מסירת הפתקים, יש לאדם פתח לשוב בתשובה ⁸⁷.

ב. ברם, לגודל קדושתו וטהרתו ⁸⁸, סיבב הבורא ית"ש, שדווקא קדוש עליון זה, אשר לא הצליחו חבריו לרדת לסוף דעתו ⁸⁹, ינדוהו חבריו בעת שפירש מן הציבור ⁹⁰,

לאמור: הפורש מדרכי ציבור, אף על פי שיש בו תורה ומעשים טובים, מנדים ומפרישים אותו מן הכלל.

ואל יעלה על דעתך: שחלילה וחס, רבי אליעזר בן הורקנוס בכלל זה,

הס מלומר כן!

אלא, שדרכו נלמד עניין זה ⁹¹,

שכן, תשובה שבכוחה להימשך עד זמן המסירה, צריכה "עדי מסירה", כי אין היחיד נעשה "עד" ⁹², ואין בכוחו לשוב בתשובה לבדו.

⁸⁷ וכמו שנתבאר לעיל באות ט'.

⁸⁸ וכמו שנתבאר לעיל באות ט'.

⁸⁹ "דרשות הר"ן", (דרוש שביעי, ד"ה "זזהו").

"ספר החינוך", (מצווה תצו').

⁹⁰ רש"י, (בבא מציעא, נט' ע"ב. ד"ה "אף", וד"ה "חלץ").

תוספות, (בבא מציעא, נט' ע"ב. ד"ה "וקרע").

ריטב"א, (בבא מציעא, נט' ע"ב. ד"ה "ונמנו").

ריב"ש, (שו"ת, סי' קעג'), והובאו דבריו בשיטה מקובצת, (בבא מציעא, נט' ע"ב. ד"ה "ועוד").

⁹¹ וכלשונו הקדוש והטהור של רבינו הרי"ח הטוב זיע"א, בסוגיא זו (בספרו הקדוש "בן יהודיע"):

"הנה, זכות הוא לו".

⁹² וכמאמר הכתוב (דברים, יז' - ו'), "על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת, לא יומת על פי עד אֶחָד".

ג. בתלמוד ירושלמי ⁹³, התקשו רבותינו ז"ל:

"ולית רבי אליעזר ידע, ש- 'אַחְרֵי רַבִּים לְהַטֹּת' ^{94 95}?"

ותירצו:

"לא הקפיד, אלא, על ידי ששרפו טהרותיו בפניו".

וביאר בזה, בעל "קרבן העדה":

"לא הקפיד רבי אליעזר, אלא, על ידי שטהרותיו שטיהר שנגעו בתנור שחלקו בה, כדמסיק, שרפו בפניו,

וחשב רבי אליעזר, שמעשיהם, שלא לשם שמים, רק להכעיסו,

שהיה להם לחוש לכבודו שהוא זקן, ולשורפו שלא בפניו,

לכך, לא חשש למניינם".

ובמחילה מכבוד תורתו, דבריו צריכים ביאור:

היאך יכול לעלות על דעתינו, שגדול וקדוש כרבי אליעזר בן הורקנוס, יחשוב כך?

והיאך יכול לעלות על דעתינו, שיחשוד רבי אליעזר בן הורקנוס, באותם התנאים

הקדושים, בדברים שכאלה?

ולאחר בקשת המחילה, ולאור המתבאר במאמר זה, נראה לעניות דעתי לבאר את

הדברים כדלהלן:

לאחר שרבי אליעזר בן הורקנוס חידש את יסוד התשובה, שעד זמן מסירת

הפתקים, יש לאדם פתח לשוב בתשובה ⁹⁶,

⁹³ מועד קטן, פ"ג ה"א.

⁹⁴ שמות, כג' - ב'.

⁹⁵ היינו:

מפני מה, חלק רבי אליעזר בן הורקנוס על חבריו, והוכיח את דבריו, עד שנידוהו,

וכי הוא לא ידע הלכה זו, שהולכים אחרי הרוב?

(על פי פירוש "קרבן העדה").

ולמד זאת, מדברי הבורא ית"ש - "אליעזר בני אומר, פרה בת שתים" ⁹⁷.
 כאשר הוא ראה, שחכמי ישראל שורפים את טהרותיו בפניו,
 הוא חשש, שמא אף את חידוש התשובה, יאבדו עם ישראל כתוצאה מכך.
 ועל דבר שכזה, הסכים רבי אליעזר בן הורקנוס, למסור את נפשו, עד כדי נידוי
 והרחקתו מן הכלל.
 להורות לכל: שתשובה שבכוחה להימשך עד זמן המסירה, צריכה "עדי
 מסירה", כי אין היחיד נעשה "עד" ⁹⁸, ואין בכוחו לשוב בתשובה לבדו.
 ד. על מאמר הכתוב ⁹⁹, "וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב, וְאָף אֶת בְּרִיתִי יַצְחָק, וְאָף
 אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכֵר, וְהֶאֱרָץ אֲזָכֵר", כתב רש"י הקדוש:
 " וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב - בחמישה מקומות נכתב מלא ^{100 101}, ואליהו חסר
 בחמישה מקומות ^{102 103},

⁹⁶ וכמו שנתבאר לעיל באות ט'.

⁹⁷ וכמו שנתבאר לעיל באות ט'.

⁹⁸ וכמאמר הכתוב (דברים, יז' - ו'), "על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת, לא יומת על פי עד
 אחד".

⁹⁹ ויקרא, כו' - מב'.

¹⁰⁰ היינו:

בחמישה מקומות, נכתב שמו של יעקב אע"ה, במילוי האות ו', "יעקב".

¹⁰¹ ה' המקומות:

א. "וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב, וְאָף אֶת בְּרִיתִי יַצְחָק, וְאָף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכֵר, וְהֶאֱרָץ אֲזָכֵר",
 (ויקרא, כו' - מב').

ב. "כֹּה אָמַר יְהוָה, הֲנִי שָׁב שְׁבוֹת אֶהְיֶה יַעֲקֹב, וּמִשְׁכַּנְתִּיו אָרְחָם, וּנְבִנְתָה עִיר עַל תְּלָה, וְאַרְמוֹן עַל
 מִשְׁפָּט וְיָשָׁב", (ירמיה, ל' - יח').

ג. "גַּם זָרַע יַעֲקֹב וְדוֹד עַבְדֵי אַמָּאס, מִקַּחַת מִזְרְעוֹ מִשְׁלִים, אֶל זָרַע אַבְרָהָם יִשְׁחַק וְיַעֲקֹב, כִּי אָשִׁיב אֶת
 שְׁבוֹתָם, וְרַחֲמֵתִים", (ירמיה, לג' - כו').

ד. "וְאֵתָה אֵל תִּירָא עַבְדֵי יַעֲקֹב, וְאֵל תַּחַת יִשְׂרָאֵל, כִּי הֲנִי מוֹשִׁיעַךְ מִרְחוֹק וְאֵת זָרְעֶךָ מֵאֶרֶץ שְׁבָיִם, וְשָׁב
 יַעֲקֹב וְיִשְׁקָט, וְיִשָּׁנָן וְאֵין מִחְרִיד", (ירמיה, מו' - כז').

יעקב נטל אות משמו של אליהו, ערבון, שיבוא ויבשר גאולת בניו".

והנה, על מאמר הכתוב בפרשת "פנחס" ¹⁰⁴, "לְכֹן אָמַר, הִנְנִי לִתֵּן לּוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם", כתב "בעל הטורים":

"שְׁלֹם כְּתִיב, וְהוּא וְ קָטִיעָא ¹⁰⁵ ...

וְ קָטִיעָא, כִּי פִנְחָס הוּא אֵלֵיהּ,

וְכֹן 'אֵלֵיהּ' כְּתִיב, חֶסֶר וְ.

ויעקוב מלא וְ, שנטל וְ מאליהו למשכון,

ה. "לא קאלה חלק יעקוב, כי יוצר הכל הוא, ושבת נחלתו, יהנה צבאות שמו", (ירמיה, נא' - יט').

כן כתב רבינו דוד אבודרהם זיע"א, (סדר מוצאי שבת).

¹⁰² היינו:

בחמישה מקומות, נכתב שמו של אליהו הנביא זכור לטוב, חסר האות ו', "אליה".

¹⁰³ ה' המקומות:

א. "וימלאך יהוה דבר אל אליה התשבי, קום עלה לקראת מלאכי מלך שמרון, ודבר אליהם, המבלי אין אליהם בישראל - אתם הלכים לדרש בבעל זבוב אליה עקרון", (מלכים ב', א' - ג').

ב. "ולכן כה אמר יהוה, המטה אשר עליה שם לא תגד ממנה, כי מות תמות, וילך אליה", (מלכים ב', א' - ד').

ג. "ויאמרו אליו, איש בעל שער ואזור עור אזור במתניו, ויאמר, אליה התשבי הוא", (מלכים ב', א' - ח').

ד. "וען אליה וידבר אליהם, אם איש האלהים אני תגד אש מן השמים ותאכל אתך ואת חמשיך, ותגד אש אלהים מן השמים, ותאכל אתו ואת חמשי", (מלכים ב', א' - יב').

ה. "הנה אנכי שלם לכם את אליה הנביא, לפני בוא יום יהוה, הגדול והפוא", (מלאכי, ג' - כג').

כן כתב רבינו דוד אבודרהם זיע"א, (סדר מוצאי שבת).

¹⁰⁴ במדבר, כה' - יב'.

¹⁰⁵ היינו:

מילת "שלום", כתובה בספר התורה "שלים",

שכן, האות ו' נקטעה, ונראית כמו האות י'.

עד שיבא עם המשיח, ויגאל את בניו.

וזהו ¹⁰⁶, 'יגל יעקב ישמח ישראל',

'ישמח', אותיות 'משיח',

ש'ישמח לימות המשיח, ויחזור ה-י', ויהא אליהן שלם".

ויעויין עוד, בפירושו של רבינו דוד אבודרהם זיע"א ¹⁰⁷ :

"והטעם, דרך משל, לומר -

כי יעקב אבינו, תפש לאליהן ה-י' משמו בתורה, משכון, עד שיבוא עם משיח בן

דוד, המוכתר בשישה מידות,

שנאמר במשיח ¹⁰⁸, 'ונקה עליו רוח ה', רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה, רוח

דעת ויראת ה',

ואז יחזיר לו ה-ו', ויהיה שמו שלם".

והנה, כל גאולתם של ישראל על ידי אליהו הנביא זכור לטוב, נעוצה, בעמל התורה

בלבד, וכפי שמצינו בתנא דבי אליהו ¹⁰⁹ :

"אין ישראל נגאלין - לא מתוך הצער, ולא מתוך השעבוד, ולא מתוך הטלטול, ולא

מתוך הטירוף, ולא מתוך הדוחק, ולא מתוך שאין להם מזונות,

אלא, מתוך עשרה בני אדם, שהם יושבין זה אצל זה, ויהיה כל אחד מהם קורא

ושונה עם חבירו, וקולם נשמע".

ומבואר :

שהחזרת העירבון, שלקח יעקב אע"ה - עמוד התורה, מאליהו הנביא זכור לטוב,

¹⁰⁶ תהילים, יד' - ז'.

¹⁰⁷ סדר מוצאי שבת.

¹⁰⁸ ישעיה, יא' - ב'.

¹⁰⁹ זוטא, פרק יד'.

תתקיים, אך ורק כאשר עם ישראל יעסקו בדברי התורה הקדושה, בדיבוק חברים.

שכן, "בנינו עורבים אותנו"¹¹⁰, בדברי תורה.

וממילא:

עֲרֵבוֹת אֲמִיתִית, היא, עֲרֵבוֹת שִׁישׁ בֵּה דְבָרֵי תוֹרָה, אֲשֶׁר הִיא בְּבַחֲיִנַת "וְהָעֲרֵב נָא",

והיינו, עֲרֵבוֹת, שִׁישׁ בֵּה בַחֲיִנָּה שֶׁל "יוֹשְׁבֵינָה זֶה אֶצֶל זֶה ... וְקוֹלָם נִשְׁמָע".

ה. תשובה אמיתית ועֲרֵבוֹת אֲמִיתִית, הינם, אך ורק כאשר מתקן האדם את עצמו, ומתפלל על זולתו, ומקדש את עצמו בדברי תורה.

ו. על מאמר הכתוב בפרשתן¹¹¹, "פֶּן יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוֹ מְשֻׁפָּחָה אוֹ שֶׁבֶט, אֲשֶׁר לָבְבוּ פִּנְהוּ הַיּוֹם מֵעַם יִהְיֶה אֱלֹהֵינוּ, לְלַקֵּת לַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם, פֶּן יֵשׁ בְּכֶם שָׂרֵשׁ פְּרָה רְאֵשׁ וְלַעֲנָה", כתב אדונינו הרמב"ן זיע"א:

"פֶּן יֵשׁ בְּכֶם שׁוֹרֵשׁ רַע, שִׁיפְרַח וַיִּשְׁגָּה,

¹¹⁰ שיר השירים רבה, פרשה א', א' (ד' - "משכני אחריו נרוצה"):

"אמר רבי מאיר -

בשעה שעמדו ישראל לפני הר סיני לקבל התורה, אמר להם הקדוש ברוך הוא, אלעיקי (הוא מלשון שבועה, בלשון ערבי), אני נותן לכם את התורה!

אלא, הביאו לי ערבים טובים שתשמרוהו, ואני נותנה לכם ...

אמרו, הרי בנינו עורבים אותנו.

אמר הקדוש ברוך הוא, הא ודאי ערבים טובים, על ידיהם אתננה לכם,

הדא הוא דקתיב (תהילים, ח' - ג'), 'מפי עוללים וינקים, יסדת עד',

ואין 'עד', אלא תורה,

שנאמר (תהילים, כט' - יא'), 'ה' עד לעמו יתן'.

בשעה שהיה נתבע ואין לו לשלם, מי נתפש, לא הערב!

הו' מה שנאמר (הושע, ד' - ו'), 'ותשכח תורת אלהיך, אשכח בניך גם אני'.

¹¹¹ דברים, כט' - יז'.

ובימים הבאים, יוציא פרחים רעים, ויצמיח מרורות ...

כי האב שורש, והבן נצר משרשיו יפרה ...

ואמר 'פְּרָה ראש', לרמוז, כי משורש מתוק לא יצא מר,

וכל אשר לבבו שלם עם השם הנכבד, ולא הרהר כלל בעבודה זרה, לא יוליד מודה
בה,

ואל תקשה עלי בזה ... כי אמת הדבר, וסוד גדול, לא אוכל לפרש בו".

ונראה לבאר בזה, שעל כך, הזהירנו הבורא ית"ש בפרשתן¹¹², "לא יאָבֶה יְהוָה
סֵלַח לוֹ, כִּי אָז יַעֲשֶׂן אֶף יְהוָה וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא, וְרָבְצָה בּוֹ כָּל הָאֲלֵה, הַכְּתוּבָה
בְּסֵפֶר הַזֶּה, וּמָחָה יְהוָה אֶת שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם":

שכן, אותו אדם, הרי הוא בבחינת "חוטא ומחטיא", שאין מספיקין בידו לשוב
בתשובה¹¹³.

ז. מכיוון ש"מרובה מידה טובה, ממידת פורענות"¹¹⁴, אזי, כשם שבעניין
עבירות ישנו כוח השרשה, על אחת כמה וכמה שבמצוות ומעשים טובים יש כוח
השרשה.

ובקדושה זו, מְשַׁרְהָה האדם קדושה וטהרה, בו ובזרעו ואף בזולתו.

ח. באשר זכה האדם לעצמו, וזיכה לזולתו, אזי הוא כמשה רע"ה - אשר
"זכות הרבים תלויה בו"¹¹⁵,

ובכוח זה, תועיל לו תשובתו, אשר תגדל ותתרבה עד לזמן המסירה.

¹¹² דברים, כט' - יט'.

¹¹³ אבות, פ"ה מי"ח.

¹¹⁴ יומא, ע' ע"א.

סוטה, יא' ע"א.

סנהדרין, ק' ע"ב.

¹¹⁵ אבות, פ"ה מי"ח.

ט. דברים אלו, הן הם מה שאנו מבקשים מן הבורא ית"ש, בתפילת שמונה עשרה - של הימים הנוראים:

"וַיַּעֲשׂוּ כָלְכֶם אֶגְדָּה אַחַת, לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלִבְבֵי שְׁלָם."

י. בריש מאמר זה, הובאו דבריו הקדושים והנשגבים של סבי מו"ר זיע"א:

"יהי רצון, שעל ידי המעשים שלנו, חלילה וחס, לא נקלקל את ילדינו."

ומעתה, יתבארו דבריו הקדושים והנשגבים, כמין חומר:

שכן, היות ו"בְּנֵינוּ עוֹרְבִים אוֹתָנוּ"¹¹⁶, בדברי תורה,

אם כן, כאשר חלילה וחס, אנו מקלקלים את מעשינו,

הרי אנו מטמיעים בהם קלקול זה, וממילא אנו מפקיעים מהם את הכוח להתקדש ולקיים את ערבותם.

ברם, כאשר אנו מקדשים את מעשינו ואת מחשבותינו,

אזי, אנו נותנים להם קיום וכוח להתקדש ולהיטהר, ולקיים את ערבותם.

יתן ה' יתברך, ונזכה לזה. אמן.

¹¹⁶ שיר השירים רבה, פרשה א', א' (ד' - "מִשְׁכְּנֵי אַחֲרֶיךָ נְרוּצָה"):

"אמר רבי מאיר -

בשעה שעמדו ישראל לפני הר סיני לקבל התורה, אמר להם הקדוש ברוך הוא, אלעיקי (הוא מלשון שבועה, בלשון ערבי), אני נותן לכם את התורה!

אלא, הביאו לי ערבים טובים שתשמרוה, ואני נותנה לכם ...

אמרו, הרי בנינו עורבים אותנו.

אמר הקדוש ברוך הוא, הא ודאי ערבים טובים, על ידיהם אתננה לכם,

הדא הוא דקתיב (תהילים, ח' - ג'), 'מפי עוללים ונקים, יסדת עד',

ואין 'עד', אלא תורה,

שנאמר (תהילים, כט' - יא'), 'ה' עד לעמו יתן'.

בשעה שהיה נתבע ואין לו לשלם, מי נתפש, לא הערב?!

הוי מה שנאמר (הושע, ד' - ו'), 'ותשכח תורת אלהיך, אשכח בניך גם אני'.

לזיכרון עולם בהיכל ה'

- הגה"ק רבי רפאל משה אלבאז בן רבי שמואל זיע"א
- הגה"צ רבי דוד מסעוד עובדיה בן אסתר זיע"א
- הגה"צ רבי חיים וואלקין בן צביה זיע"א
- הגה"צ רבי משה איבגי בן אסתר זיע"א
- הגה"ק רבי שלמה אסולין בן שמחה (שתח"י) זיע"א
- רבי אברהם איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי שלום איבגי בר רחמה זצ"ל
- צורי (צורישדי) גניש ז"ל בן יולנדה תחי'
- אפרים (אפי) ביתן בן קונפיטה ז"ל
- משה חיון בר קוקה ז"ל
- דב לוסטרוניק בר אביבה ז"ל

~~~

- הצדקת מזל טוב אלבאז (לבית סודרי) בת רבקה ע"ה
- הצדקת מרים רמו עובדיה בת אסתר ע"ה
- הצדקת ברוריה מויאל בת חוה ע"ה
- זוהרה פרץ (לבית כהן) בת רחל ע"ה
- מזל טוב סיגלר (לבית עובדיה) בת זוהרה ע"ה
- רחל עמוס (לבית מלכה) בת אסתרלייה ע"ה
- נחמה נעמי דידי (לבית מלכה) בת אסתרלייה ע"ה
- אליס חוה עישה לוי (לבית סיבוני) בת גרסיה ע"ה
- חנה בת ליליאן ע"ה
- חנה אילוז בת פרוחה ע"ה
- איילה בת נעמי ע"ה

לעילוי נשמתם הטהורה

של כל הקדושים והקדושות אשר נרצחו על קידוש ה'

במלחמת שמחת תורה תשפ"ד